

Taller

Els gèneres polítics

en l'espai públic

ponent Sodja Lotker

18/09/2019

Montjuïc

11 lliure

Després de la presentació dels alumnes de les conclusions de la seva experiència sensorial –principalment auditiva– de passejar en parella per Montjuïc (un dels dos sempre amb els ulls embenats), Sodja Lotker exposa el seu concepte d'espai públic en relació amb l'acció i el discurs polític. Lotker és directora i dramaturgista. La seva feina a la República Txeca, els Estats Units i el Brasil, entre altres països, es concentra sobretot en l'escena independent de teatre, dansa, projectes audiovisuals o site specific. De 2008 a 2015 va ocupar la direcció artística de la Quadrennial of Performance, Design & Space de Praga, a més d'exercir la docència a la Universitat d'Arts Escèniques de Praga, i altres activitats acadèmiques en centres internacionals.

“Com a dramaturgista, em considero com una enginyera de les arts escèniques, algú que comprèn la maquinària i genera estratègies a partir d'aquell coneixement, i les comunica. La meva tasca és redescobrir allò que potencialment ja existeix com a llavor per a la proposta del creador amb qui col·laboro, i fer que creixi. Per a mi, el més interessant de la meva feina és escoltar com pensa cada creador, intentar comprendre què fa, entendre el seu potencial, fer-lo aflorar encara que no en sigui conscient i, després, transmetre aquesta experiència al públic. Per a mi és més important el procés que l'estètica.”

“Crec que haver renunciat a la meva pròpia llengua –Lotker és d'origen serbi, establerta des de fa dècades a la República Txeca– ha potenciat que l'espai sigui un dels meus principals llenguatges dramàtics. L'espai públic és el lloc tradicional de trobada i d'intercanvi. Per tant, és un espai polític perquè propicia el compromís. Aquesta tradició no s'ha traslladat als Estats Units, on no hi ha espais públics comuns tal com els podem entendre a Europa. Llocs que generen coordenades urbanes, fites que també serveixen per orientar-se. En canvi, estem important espais comercials que pretenen ser espais públics, quan en realitat es regeixen per les normes d'ús marcades pel seu propietari. Tenim per exemple l'ocupació de l'espai urbà dels ciutadans en les protestes de Hong-Kong. A les ciutats –com ara Praga– ja no hi ha espais que no siguin de ningú i de tots. Tot pertany a l'administració pública o a un propietari privat. Ni tan sols som conscients que ja no pots fer el que vulguis en un espai que considerem que és de tots, fins a l'extrem que fins i tot l'ús d'una llengua –com parlar serbi en veu alta a Sarajevo– pot ser conflictiu. Apliquem una constant autocensura en el nostre comportament en un espai compartit. Per això és tan interessant mostrar i ensenyar que no sempre ha estat així. A l'Edat Mitjana les terres pertanyien a la noblesa i els boscos no tenien amo. S'erigien com a llocs de llibertat, com a refugi per als qui se situaven fora de la llei. Estem tan acostumats que tot tingui un propietari que no veiem l'absurditat que fins i tot la naturalesa s'hagi privatitzat. Per això m'agradaria contemplar Montjuïc com un common ground.

L'ESPAI PÚBLIC ÉS PER DEFINICIÓ UN ESPAI TEATRAL

Exemple 1. Doreen Massey (geògrafa)

Defineix per primera vegada l'espai públic no com una cosa estàtica, sinó com una cosa que es genera per mitjà d'una infinitat d'interaccions socials. Situa l'espai en l'esfera de la possibilitat de la coexistència de diferents accions alhora. L'espai definit per la seva capacitat d'interacció i coexistència.

Exemple 2. Masashi Soga (ecologista, especialitzat en la interacció entre l'esser humà i la natura)

Divideix l'espai públic en espai percebut, espai concebut (construït) i espai viscut, ja que considera que l'actuació sobre l'espai és un factor de transformació. Per exemple, un parc amb els seus camins traçats pels paisatgistes. És l'ús del parc allò que crea nous viaransys (dreceres) no previstos. La manera com es viu i s'utilitza l'espai contribueix a la seva transformació.

Lotker compara la interacció transformadora amb l'espai amb el poder transformador de la paraula per crear noves realitats. Repensa l'ús de l'espai com un agent actiu igual que la paraula.

És una performativitat que ha evolucionat –segons la dramaturgista– en les últimes generacions: “Els meus alumnes ja són postperformatius. Més que projectar una idea, els importa molt més ser i compartir. La realitat és en ells mateixos. En aquest sentit, no és cert que els joves s'hagin lliurat a l'aïllament que els ofereix la tecnologia. Per a ells reunir-se continua sent molt important. En realitat, compartir un mateix espai és encara un acte essencial per a l'individu. Per exemple, tenim el Laulupidu, el festival de la cançó estonià. Cada cinc anys, milers d'estonians es reuneixen en un prat per cantar junts. El 2019 van ser més de 30.000 persones. Una tradició que també va tenir un efecte polític: el moviment per convertir-se en un país independent de la Unió Soviètica es va plasmar precisament en aquestes concentracions corals. L'anomenada Singing Revolution. I hi ha altres exemples, com els nostres carnivals, el Holi Festival o el Kumbhamela, un pelegrinatge hinduista que reuneix cada dotze anys milions de persones a la vora del Ganges. Tots aquests fenòmens col·lectius posen de manifest la importància que donem a realitzar activitats que trenquin amb les regles de la rutina, amb la nostra identitat quotidiana. És una necessitat individual i col·lectiva. La qüestió fonamental és com aprofitar aquesta necessitat d'ajuntar-se i connectar perquè deixi de ser només una manifestació escapista i serveixi per fomentar el pensament crític”.

Sobre la visibilitat de l'individu en aquestes concentracions, Lotker afirma que "és interessant destacar el rol que juguen els elements visuals per fer visible el grup i el seu missatge mentre l'individu se submergeix en l'anonimat. L'un es converteix en tots".

Exemple 3. John Jordan (artista, escriptor, activista i cofundador de Laboratory of Insurrectionary Imagination)

Jordan, que entre els seus principis artístics defensa el foment d'actes de desobediència massiva, crea accions concretes d'apropiació de l'espai públic, accions directes per assenyalar problemes concrets i provocar un canvi d'actitud i/o pensament. En són un exemple totes les accions portades a terme des del col·lectiu Liberate Tate per denunciar el patrocini cultural de les grans companyies petroleres, com la British Petroleum (BP).

Exemple 4. Pawel Althamer (escultor, performer i activista)

En el seu projecte Common Task convida els seus veïns del bloc d'habitatges de Bródno (Varsòvia) on viu a ocupar l'espai, tots uniformats amb granotes daurades amb el logo del projecte. Així vestits viatgen al voltant del món (Brasília, Brussel·les, Mali), i assumeixen el rol d'escultures socials. En el seu propi entorn, l'aspecte daurat els transforma en estrangers en la seva pròpia realitat i crea una realitat paral·lela. Interfereixen en la realitat creant un efecte disruptiu similar al del carnestoltes.

Exemple 5. Willi Dorner (artista)

L'artista austríac, en el seu projecte Bodies in Urban Spaces, amuntega cossos humans en racons i esquernes per explorar la impossibilitat d'ocupar totalment l'espai. Grups de ballarins, escaladors i intèrprets passegen pels centres comercials i els carrers principals d'un indret i s'introdueixen en portes, nínxols i en qualsevol escletxa que puguin trobar als edificis públics. Durant la seva gira per Àustria, Anglaterra, França, Noruega, Suècia, Finlàndia i els EUA, Dorner i els seus performers han cridat l'atenció de la policia local, que ha intervingut diverses vegades per por que no fossin lladres o vàndals.

Exemple 6. Jeremy Deller (artista conceptual i videoartista)

En el seu projecte *We're Here Because We're Here* (2016), en motiu del centenari de la batalla del Somme, 1.600 voluntaris vestits amb l'uniforme dels soldats britànics de la primera Guerra Mundial van aparèixer en diversos punts de la geografia urbana anglesa (centres comercials, estacions de tren i altres espais públics). No interactuaven amb la gent. Només oferien una targeta amb el nom d'un soldat mort el primer dia de la batalla, l'edat i el regiment. Aquesta acció comptà amb la col·laboració de Rufus Norris, director artístic del National Theater, i d'una xarxa de teatres regionals. Només que hi hagi la presència del cos –com també fa Dorner– canvia el significat de l'espai.

Exemple 7. Marcus Coates (artista i ornitòleg)

Aquest artista londinenc basa els seus projectes en rituals xamànics reals que connecten l'ànima de la comunitat amb la dels animals que invoca en els seus trànsits. Un exercici d'accés de la imaginació de l'espectador que combina la seriositat del fet ancestral amb l'humor que irradia l'autoconsciència de l'absurditat del ritual en el nostre context.

Exemple 8. Lucy i Jorge Orta (artistes, fundadors de l'Estudi Orta)

El projecte *70x7 The Meal* –que es desenvolupa en diferents accions– gira al voltant del ritual de reunir-se per menjar. La instal·lació neix l'any 2000 amb una taula preparada per a 14 persones. Els formats i emplaçaments (urbans o naturals) varien, entre 100 a 3.000 persones reunides en una mateixa taula. La seva proposta més ambiciosa és instal·lar una taula per a 8.000 persones que recorri carrers i places de la City de Londres, començant al peu de la Tate Modern i enllaçant amb la City sobre el pont per als vianants (Millenium Bridge) de Norman Foster.

Exemple 9. Joanna Rajkowska (artista polonesa)

Greetings from Jerusalem Avenue es materialitza en una palmera artificial de 15 metres instal·lada des del 2002 a l'Avinguda Jerusalem de Varsòvia. Un acte per transformar l'espai amb un element estrany, inesperat: alguna cosa que, en principi, no hauria de ser allà, que escapa la lògica i pertorba la recepció que considerem el món real. Un altre dels seus projectes (*Rainbow*, un arc de Sant Martí que s'alça en una altra plaça

de Varsòvia des del 2013) revela l'acció política existent en qualsevol intervenció en l'espai. Aquesta escultura, en aparença innocent, ha patit diversos actes vandàlics des de la seva instal·lació. Després de cada incendi, ha estat reconstruïda pels seus defensors i s'ha convertit en el centre d'una batalla de simbolismes i ideologies enfrontades. El més curiós és que és la facció contrària i violenta qui assumeix automàticament que l'arc de Sant Martí és un símbol del col·lectiu LGTBI+. Rainbow és l'escultura instal·lada en un espai públic polonès més atacada de la història del país.

“La distribució de l'espai també és un element important en la manera que rebem els missatges. No és el mateix –afirma Lotker– la relació que estableix un espectador quan té davant un escenari a la italiana, quan se situa a dues bandes, quan envolta un escenari central o quan es dinamita completament la divisió entre l'espai del públic i el de l'artista. És molt important, des del punt de vista polític, com accedeixo a l'espai, i com el comparteixo, i com em relaciono amb els altres. Com a artista, la nostra relació amb l'espai és crear un nou paisatge de possibles, crear un espai obert a l'imprevisible. És una mirada diametralment oposada al pensament neoliberal, que concep l'espai només des de la seva utilitat social. En qualsevol cas, hem de ser també conscients de l'ús pervers de l'activisme artístic en relació amb l'espai públic. És una expressió artística que “mola”, que permet molta visibilitat a qui el promou. Un valor molt aprofitat tant pels artistes sense escrúpols –exemples de l'activisme fake– com pels governs”.